

ده فرمان برای تأثر کودک و نوجوان

۱۰ کتاب در یک کتاب

علی فرهادپور

عنوان کتاب: فلسفه و روش در تأثر
کودک و نوجوان
نویسنده: موسی گلدبرگ
مترجم: اردشیر کشاورزی
ناشر: نمایش
نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۷
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
تعداد صفحات: ۳۶۸ صفحه
بها: ۵۰۰۰ تومان

پیش‌گفتار

روش بخش‌بندی کتاب، ورود به موضوع، بیان مسئله، پرسش‌های پژوهش، یافته‌های اصلی و فرعی، تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری، به قدری دقیق، واضح، شفاف و ماهرانه انجام شده که می‌توان خواندن آن را به عنوان یک نمونه تحقیقی استاندارد (که مطابق قواعد نوشتن یک کتاب، پژوهش یا پایان‌نامه است) به همه پژوهشگران و علاقه‌مندان پیشنهاد کرد. هر یک از فصل‌های این کتاب، به قدری مهم است و نویسنده با روشمندی و دقتی علمی مطالب هر فصل را طبقه‌بندی کرده که می‌توان گفت هر فصل، خود کتابی مستقل است. میزان اطلاعات، ارتباطات و تسلط نویسنده در زمینه موضوعات کتاب، ستودنی، آموختنی و مثال‌زدنی است. کتاب به دو بخش تقسیم شده که نویسنده در بخش اول (پنج فصل اول)، به فلسفه و در بخش دوم (پنج فصل دوم)، به روش می‌پردازد.

بخش اول . فلسفه

فصل ۱: « فلسفه »

در این فصل، به این نکته پرداخته می‌شود که به چه چیزی « تأثر کودک و نوجوان » می‌گویند، نیاز و ضرورت اجتماعی، فلسفی و روانی برای وجود این نوع تئاتر چیست و چه شاخه‌هایی دارد؟ بخش‌های این فصل عبارتند از: تأثر کودکان و نوجوانان چیست و چرا وجود دارد؟، تعریف اصطلاحات، نمایش کودک و نوجوان (Children's drama)، نمایش خلاق، تأثر کودکان (Children's theatre) و تأثر نوجوانان (theatre Youth) (البته در کتاب حاضر، واژه Children's theatre هر دو گروه کودک و نوجوان را در بر می‌گیرد)، تأثر عروسکی، راهنمای سازمان‌ها، تأثر کودکان در یک برنامه کلی، تأثر کودکان و نمایش خلاق، تأثر کودکان و تأثر تفریحی، تأثر کودک و نمایش در برنامه درسی، تأثر کودکان و سایر هنرها، یک برنامه ساده، نیاز به تأثر کودکان و نوجوانان، یک سنت هنری، ارزش‌های تأثری برای کودکان، ارزش اجتماعی، نخستین تجربه دیدن تأثر، نیاز به معیارهای برتر.

« وقتی کودکی در طول یک نمایش، حل شدن مشکل یا مشکلاتی را مشاهده می کند، موارد زیر را می آموزد: ۱. مشکلات به هر حال قابل حل هستند ۲. مشکلات فقط برای یک یا چند نفر خاص نیست ۳. مشکلات همیشه هستند و ما باید همیشه در حال حل مسائل و مشکلات زندگی باشیم.» (ص ۳۴)

در جایی به **Recreational theatre** اشاره شده: « در تأثیر تفریحی، تحول و تجربه اجراکنندگان آن مهم تر از بهره مندی زیبایی شناسی تماشاگران است. به این ترتیب فعالیت ها و نمایش های مدرسه ای، تقلیدهای فکاهی کودکان در اردوگاه ها یا برنامه های تفریحی بخش هنری مدارس که در آن ها کودکان برای کودکان بازی می کنند، جزء تأثیر تفریحی به حساب می آیند.» (ص ۲۵)

از مباحث مهمی که در این کتاب وجود دارد، نمایش خلاق است: « در حالی که بیشتر متخصصان تأثیر کودک و نوجوان، ترجیح می دهند به طور کامل نمایش خلاق را از ارائه نمایش روی صحنه جدا سازند، بعضی نتیجه نهایی از اجرای نمایش خلاق را خطای بزرگی به حساب نمی آورند. بعضی از پیشگامان هنر نمایش نیز عقیده دارند جادو، جذبۀ صحنه، بازیگری، گریم، لباس، صحنه آرای و وقایع داستان باید به حدی شگفت انگیز باشد که کودکان با دهان باز و حیرت زده همانند خواب و خیال در آن محو شوند... با وجود این، نیاز به کسب نتیجه نهایی و مشاهده حاصل کار در کودکان و نوجوانان شرکت کننده باقی می ماند. کودکی که در یک دوره نمایش خلاق شرکت کرده و در حال تجربه و کشف و شهود است باید دریابد فرایندی که مطالعه می کند به چه نتیجه ای محصول پایانی می رسد.» (ص ۳۱)

« در تأثیر تفریحی، تأکید بر هر دو مورد یعنی فرایند یا روش خلق اثر یا اجرای محصول قرار دارد.» (ص ۳۲)

« نکته دیگری که به ندرت به آن توجه می شود، این است که بایست دقت کرد تا تماشاگران را در معرض نمایشی خسته کننده، دروغین و پر از خودنمایی قرار ندهیم و نتیجه تأثیر تفریحی، موثر باشد.» (ص ۳۳)

در جمله بالا کلمات ندرت، توجه، دقت، نمایشی خسته کننده، خودنمایی، نتیجه و موثر، کلیدی است و معنا و هدف جمله را می توان از آن ها به دست آورد. شناخت این کلمات کلیدی، برای تأثیر ایران و هر تأثیری در هر جای جهان لازم است. حتی می توان طنین سفارش های هملت به بازیگران دوره گرد را در آن شنید.

« برای این منظور باید از مربیان دلسوز، مشتاق و مستعد استفاده کرد. رسیدن به تأثیر تفریحی موثر و مفید، حتا سخت تر از دستیابی به تأثیر کودک و نوجوان است. به همین دلیل من مایلیم وجود آن را در یک برنامه جامع تأثیر، بار دیگر مورد تأکید قرار دهم. از سوی دیگر می توان تأثیر تفریحی را پایان یا نتیجه یک دوره نمایش خلاق دانست.» (ص ۳۴)

« تأثیر کودکان و نوجوانان باز هم به خاطر کیفیت الهام بخشش برای تأثیر تفریحی وسیله ای مناسب است. کودکان پس از مشاهده یک محصول نمایشی خوب (که به سطح قابل قبولی از استاندارد نزدیک باشد)، لزوماً به اجرای تأثیر تفریحی علاقمند نمی شوند، اما در عوض احتمال دارد به فرایند نمایشی، آن گونه که در نمایش خلاق کشف کرده است علاقمند شود.» (ص ۳۴)

ص ۳۹: « نوشتن این جمله که ما باید در ساختار هنری کشورمان به طور رسمی تأثیر کودکان و نوجوانان داشته باشیم، کار ساده ای است، ولی برای رهبران جامعه به ویژه مربیان، بازرگانان و سیاستمداران، ضرورت هنر باید به زبانی توجیه شود که آن را بفهمند. هر قدر نیازها یا ضرورت ها برای رهبران جامعه، مهم تر و گسترده تر باشد، جنبه های بیشتری از اجتماع ما مورد توجه آن ها قرار می گیرد.»

ص ۴۰: « اگر تأثیر خوب کودک، باعث رغبت تماشاگر برای دیدن تأثیر در بزرگسالی می شود، آیا تأثیر بد باعث کاهش تماشاگر تأثیر نمی شود؟»

فصل ۲: « تأثیر کودکان و نوجوانان در آمریکا »

نویسنده در این فصل، به نمایش کودک و نوجوان در آمریکا، اهمیتی که این نوع تأثیر در آمریکا دارد و روش هدایت، سازمان دهی و پشتیبانی این نوع تأثیر در آن جا می پردازد.

بخش های این فصل: گذشته [تاریخچه]، خانه های استقرار تأثیر، کمیته ها و انجمن ها، دانشگاه ها، دولت، تأثیرهای حرفه ای (خصوصی)، سازمان ها و انتشارات، امروز، تأثیر کودکان و نوجوانان پالو آلتو، موسسه برنامه های جوانان سیاتل، گروه های کینز دبیرستان آیزن هاور، دانشگاه دولتی فلوریدا، تأثیر بین المللی کودکان و نوجوانان، گروه تأثیر کودکان و نوجوانان مینیاپولیس، [دورنمایی از] آینده، نقش جامعه، نقش دانشگاه، تأثیرهای منطقه ای یا شهری.

« شهرهای اوانستون، ایلینویز، مینیاپولیس، مینه سوتا، سیاتل و واشنگتن از شهرهایی هستند که به طور پیوسته، تأثیر کودکان و نوجوانان را داشته اند. من حدس می زنم که این سه شهر آخر، تأثیر بزرگسالی داشته اند که آمار حضور تماشاگران در آن ها به طور قابل ملاحظه ای بالاتر از حد متوسط ملی ساکنین شهرهای مشابه به لحاظ آمار جمعیت بوده است.» (ص ۴۱)

« نمایش و در واقع هنر، به طور کلی مسائل آموزشی خود را به روشی غیر مستقیم ارائه می دهد. به عبارت دیگر هنر، حقایق و افکار و اعتقادات مختلف را پیش روی مخاطب خود قرار داده و آن را در انتخاب و گزینش، آزاد می گذارد...» (ص ۴۴)

نظریه پردازان تعلیم و تربیت بر این باورند که این نوع آموزش درونی که خود شخص انتخاب می کند سریع تر و کامل تر از

در حالی که بیشتر
متخصصان تأثر
کودک و نوجوان،
ترجیح می‌دهند به
طور کامل نمایش
خلاق را از ارائه
نمایش روی صحنه
جدا سازند، بعضی
نتیجه نهایی از
اجرای نمایش خلاق
را خطای بزرگی به
حساب نمی‌آورند.
بعضی از پیشگامان
هنر نمایش نیز
عقیده دارند جادو،
جذبۀ صحنه،
بازیگری، گریم،
لباس، صحنه‌آرایی
و وقایع داستان
باید به حدی
شگفت‌انگیز باشد
که کودکان
با دهان باز و
حیرت زده همانند
خواب و خیال در آن
محو شوند

آمختن تحصیلی و طوطی‌وار است. به گفته یاشا فرانک: «کودکان عاشق یادگرفتن هستند و به همان اندازه از این که به آن‌ها تدریس شود متنفرند.» (ص ۴۶)

«از تأثر می‌توان برای دسترسی به هر نوع آداب و رسوم خاص یا تکرار و تلقین آن استفاده کرد. می‌توان پیروی از هر نوع الگوی رفتاری نامطلوب در اجتماع را هدف قرار داد و آن را تضعیف کرد ...» (ص ۵۰)

«البته تأثر فقط زمانی می‌تواند وسیله‌ای اجتماعی باشد که مردم در آن حضور موثر داشته باشند ... تا زمانی که یک کشور، تماشاگران تأثر را به مقیاس وسیع افزایش ندهد، ارزش‌های سیاسی - اجتماعی تأثر در آن کشور جلوه‌گر نخواهد شد.» (ص ۵۱)

«در نمایش‌های کودکان و نوجوانان ارتباط بصری نسبت به نمایشنامه و دیالوگ، اهمیت بیشتری دارد.» (ص ۶۳)

فصل ۳: «تأثر کودکان و نوجوانان در اروپا»

«در دوره رنسانس، مسئولیت هنرمند با اشرافیت اروپایی - یعنی طبقه حاکم - بود ... چنین میراثی به این معنا نیست که هر شهروندی بتواند از امکانات هنری به هر شکل استفاده کند.» (ص ۱۱۳)

بخش‌های این فصل: الگوهای بین‌المللی، پشتیبانی قدرتمندان، شرق و غرب، استیج، مهم‌ترین رویدادهای کشورهای دیگر، انگلستان، فرانسه، ایتالیا، آلمان و کشورهای اسکاندیناوی، اتریش، روسیه، بلغارستان، چکسلواکی، یوگسلاوی، رومانی، سایر کشورها.

فصل ۴: «تماشاگر کودک و نوجوان»

در این فصل، به مراحل رشد حسی و فکری کودکان و نوجوانان نسبت به نمایش پرداخته شده است. این فصل را می‌توان شناخت، طبقه‌بندی و بررسی روند رشد حس نمایشگری و دیدن نمایش در کودکان و نوجوانان دانست که مطالعه آن برای کارگردانان، مربیان، روان‌شناسان و محققان زمینه‌های مختلف کودک و نوجوان، آموزندگی و تازگی زیادی خواهد داشت. خود من چنین طبقه‌بندی و اطلاعاتی را در هیچ نوشته دیگری ندیده بودم.

بخش‌های این فصل: تماشاگر کودک و نوجوان، رده‌های سنی خاص، سن پنج و شش سالگی، سن هفت تا نه سال، سن ده تا سیزده سال، سن چهارده تا هجده سال، تعلیم و تربیت در تأثر کودکان، مربی تربیتی، کمک تأثر به مدارس، طرح کلی یک دفترچه (بیان مقصود، اطلاعات قبلی، فعالیت‌های کلاس درس، کتاب‌شناسی، بازخورد نمایش)، کمک مدارس به تأثر، تأثر رسمی در مقابل غیر رسمی، روان‌شناسی در تأثر کودکان و نوجوانان، همانندسازی، خوب و بد، پایان‌های خوش، خشونت، درگیری با بزرگ‌ترها، درگیری با خود.

فصل ۵: «توسعه تأثر کودک و نوجوان»

بخش‌های این فصل: توالی تجربیات، بازی طبیعی، نمایش مشارکتی، سنت صحنه، ارتباط شخصی، ارائه مفهوم، تأثر خانواده، مراکز پژوهشی، طرح‌ها و روش‌ها، جدول و آمار، متغیرهای مستقل، متغیرهای وابسته، مزایا.

جملات جالبی در آغاز این فصل آمده که عین آن را برای شما می‌نویسم: «هر نهادی عموماً به خاطر وجود یک نیاز خاص شکل می‌گیرد. «قانون به این دلیل به وجود آمد که مردم به عاملی برای تقویت و حمایت از قراردادهای اجتماعی نیاز داشتند؛ دین به این دلیل آمد که مردم نیاز به امنیت روحی داشتند و تأثر به وجود آمد، چون مردم نیاز داشتند برای درک بهتر محیط خود و اداره جامعه از آن ایده بگیرند. از سوی دیگر، هر نهادی برای قوام و ماندگاری، اقدام به تدوین مقررات و اصولی برای خود می‌کند ...» (ص ۱۸۷) برای من این جملات به چند دلیل جالب است، برای شما به چند دلیل؟

جوامعی که نیازی به درک محیط ندارند و اداره جامعه‌شان ربطی به درک‌شان از محیط ندارد، نیازی به تأثر ندارند. به عبارت دیگر، تأثر محصول پیشرفت اجتماعی و اقتصادی و پیچیده‌تر شدن و گسترده‌تر شدن نیازها و راه‌های برآورده کردن نیازهای افراد جامعه است. شاید در جوامعی که نیازهای اولیه زندگی (به قول مازلو) مانند خوراک، پوشاک، مسکن، بهداشت و امنیت برآورده نشده باشد، تأثر مانند گوستی اضافی به نظر برسد، البته بیشتر برای مخالفان آن. پس نباید از یاد ببریم که تأثر می‌تواند در آگاهی جامعه نسبت به روش‌های برآورده کردن نیازهای‌شان، به روز کردن دانش و روش‌ها، تشدید و تقویت نیاز به پیشرفت، آموزش، تربیت، نظم و قانون، ابزار بسیار قدرتمندی باشد؛ به شرطی که خود تأثر، عقب مانده، به روز نشده، مخالف پیشرفت، پرچمدار تبلیغ روش‌های عقب‌مانده‌گی و پنهان‌کننده ابعاد و زمینه‌های عقب مانده‌گی نباشد.

بخش دوم. روش

فصل ۶: «نمایشنامه نویسی برای کودکان و نوجوانان»

نگاه کوتاهی به سرفصل‌های این فصل، نشان می‌دهد که نویسنده با دقت، مطالب را طبقه‌بندی کرده و کاملاً روشن و به زبانی ساده به مسائلی مهم پرداخته است، بی آن که ادعای پرداختن به همه جنبه‌های آن موضوعات را داشته باشد.

بخش‌های این فصل: مقدمه، عناصر غیرضروری، قهرمان کلیشه شده، کشمکش‌های سطحی و کم‌مایه، ساده‌انگاری، نتیجه اخلاقی، رهنمودهایی برای نمایش‌نامه‌نویسی، رعایت کودکان، سرگرمی و تفریح، شیوه‌های ارائه اثر، ارتباط بدون کلام، تکرار، اسلپ استیک، رفتارهای کودکان در بزرگسالان، شکست نقش مقابل یا رقیب، لذت‌های جسمانی، هم زمانی، کنش‌نمایشی، پیوستگی

عناصر نمایشی، محدودیت سنی، تنوع و ریتم، ملاحظات مرتبط با تغذیه.

فصل ۷: «کارگردانی تأثیر کودک و نوجوان»

در این فصل به اطلاعات، دانش و تخصص‌هایی اشاره می‌شود که می‌توانند برای یک کارگردان در کارگردانی یک تأثیر کودک و نوجوان مفید باشند، مانند دیدن برنامه‌های کودک، خواندن کتاب‌های درسی‌شان، شناخت کمپوزسیون تصویری و ... بخش‌های این فصل: رهنمودهای کارگردانی، احساسات حقیقی، تجسم بخشی، تنوع، ملاحظات سنی، انتخاب بازیگران و همدات‌پنداری، مشارکت تماشاگران، جادوهای تأثیری، مسئولیت کارگردان به عنوان مدیر، تعهد کارگردان به تماشاگران، تعهد کارگردان به خود.

فصل ۸: «بازیگری در تأثیر کودکان و نوجوانان»

«اهمیت رعایت قواعد تأثیر در تأثیر کودکان و نوجوانان بیشتر است. استانیسلاوسکی گفته است: «بازیگری برای کودکان، به همان اندازه بازیگری برای بزرگسالان مهم است، ولی برای کودکان باید بهتر بازی کرد.» (ص ۶۴) بخش‌های این فصل عبارتند از: تماشاگران تأثیر کودکان و نوجوانان، نقش بازیگر، واکنش، مسئولیت، فرصت‌های مناسب، وسعت و میزان فرصت‌ها، نیازهای جسمانی، رشد بازیگر، محدودیت طرز برخورد. «یک بار بازیگری به من گفت: «کودکان، بازیگران را می‌بلعد و نابود می‌کنند. اصلاً آن‌ها بازیگران را نمی‌بینند. آنان کاراکترها را می‌بینند.» (ص ۲۹۳)

«بازیگر تئاتر کودک معمولاً بچه‌ها را دست کم می‌گیرد و آن‌ها را احق فرض می‌کند. او نزد خود فکر می‌کند که خیلی بزرگ‌منش است و سعی می‌کند نمایش را برای کودکان آسان و ساده و قابل فهم کند. متأسفانه بازیگر با این طرز برخورد به هدف خود نمی‌رسد ...» (ص ۲۹۵)

شاید خواندن این فصل برای بازیگران، این امکان را فراهم آورد به موضوعی که معمولاً ساده و بدیهی فرض می‌شود، از زاویه‌ای دیگر بنگرند. به قول برشت: «هرگز نگویند طبیعی است، تا هیچ چیز تغییرناپذیر شمرده نشود.»

فصل ۹: «طراحی برای تأثیر کودک و نوجوان»

درباره اهمیت این بخش، توضیح اضافی نمی‌دهم و فقط نام بخش‌های آن را ذکر می‌کنم: طراحی تخیلی در مقابل طراحی پرکار، رهنمودهای طراحی، انتظارات و پیش‌داوری‌ها، صحنه‌آرایی مؤثر و پرتحرک، گستردگی موضوع.

فصل ۱۰: «مدیریت تأثیر کودکان و نوجوانان»

شاید بتوان گفت خواندن این فصل، در بعضی از کشورهای مدیریت ستیز، هیچ‌گونه ضرورت و محلی از اعراب نداشته باشد. بخش‌های این فصل: سیاست‌گذاری، تقدم هنری، منابع اجتماعی، برنامه ریزی، حمایت مالی و تولید نمایش، فصل هنری، تجهیزات و امکانات، روابط عمومی و تبلیغات، فروش بلیت، مدیر داخلی تأثیر، ایجاد وجهه و اعتبار.

پیشنهاد، نکته و سوال:

۱ - شاید «فلسفه و روش در تأثیر کودک و نوجوان» ترجمه دقیقی برای Children's theatre , a philosophy and a method نباشد. ترجمه‌های پیشنهادی برای عنوان کتاب: ۱. «تأثیر کودک و نوجوان، یک فلسفه و یک روش ویژه» ۲. «تأثیر کودک و نوجوان، یک فلسفه و یک روش»

۲ - اگر به جای «تأثیر کودکان و نوجوانان»، «تأثیر کودک و نوجوان» نوشته می‌شد، بهتر نبود؟ چرا که عبارت «تأثیر کودکان و نوجوانان»، کمی طولانی‌تر است و در گفتار، زبان انسان، سخت‌تر برای گفتن آن می‌چرخد. عنوان کتاب نیز «تأثیر کودک و نوجوان» است که بسیار گویاتر و عام‌تر به نظر می‌رسد. جالب این که در ترجمه عنوان فصل‌های کتاب، هر دوی این‌ها به کار رفته است و تفاوت معنایی مشخصی بین این دو اصطلاح دیده نمی‌شود.

۳ - در اولین صفحه کتاب آمده: «این کتاب تقدیم می‌شود به همه دوستداران تأثیر کودک و نوجوان، آنان که هستند، کسانی که رفته‌اند و به ویژه آنان که خواهند آمد.»

متأسفانه ذکر نشده که جمله فوق را چه کسی گفته. اگر مترجم یا ویراستار گفته باشند، می‌توان گفت این نوع تقدیم‌نامه، شاید ادامه عادت‌های ما باشد که گذشتگان را اسطوره می‌کنیم، تظاهر می‌کنیم که قدر زندگان را می‌دانیم و وانمود می‌کنیم که برای آیندگان چیزهای ارزشمندی به جا می‌گذاریم. اگر هم نویسنده چنین جمله‌ای را گفته که به نظر من تقدیم‌نامه واضحی نیست. شاید تقدیم‌نامه‌ی آنچه در آغاز کتاب «فراسوی نیک و بد» واضح‌تر باشد: «کتابی برای همه کس و هیچ کس»

۴ - گاهی ترجمه ادبی و عجیبی نیز در کتاب دیده می‌شود: «واژه تأثیر کودک و نوجوان، به طور خاص واژه‌های مشابه برای بچه‌های سنین ۱۴ تا ۱۸ سال مورد استفاده قرار می‌گیرد.» (ص ۲۵) نمی‌دانم معنای این جمله را از چه کسی باید پرسید؟ از نویسنده، مترجم، ویراستار یا حروف‌چین؟

۵ - راستی چرا کتاب ده فصل دارد؟ آیا نام نویسنده (موسی)، ده فرمان حضرت موسی (ع) را به یاد ما نمی‌آورد؟ ای کاش یکی هم از ما درباره تأثیر کودک کتابی بنویسد و به نیت شماره‌های مهم، کتاب را فصل‌بندی کند.

نمایش و در واقع هنر، به طور کلی مسائل آموزشی خود را به روشی غیر مستقیم ارائه می‌دهد. به عبارت دیگر هنر، حقایق و افکار و اعتقادات مختلف را پیش روی مخاطب خود قرار داده و آن را در انتخاب و گزینش، آزاد می‌گذارد